

Suojeluskuntien lippupiirustuskokoelma

Kohteesta Portti

Sisällysluettelo

- 1 Mikä on suojeluskuntalippu?
- 2 Suojeluskuntalippujen tunnuksista
- 3 Kansallisarkiston suojeluskuntalippupiirustukset 1917-1944
- 4 Miten löydän etsimäni lippupiirustuksen?
- 5 Kirjallisuutta

Muista myös nämä

Heraldica-kokoelma

Suojeluskunnat

Mikä on suojeluskuntalippu?

Siinä vaiheessa kun ensimmäiset paikalliset suojeluskunnat perustettiin syksyllä 1917, eräät osastot ottivat käyttöön omat joukko-osastoliput. Voitonparaatissa Helsingissä 16. toukokuuta 1918 esiintyi jo suuri määrä erilaisia joukko-osastolippuja. Monet liputtomat suojeluskunnat käynnistivät heti sodan jälkeen lippuvalmistelunsa ja 1920- ja 1930-luvuilla suurin piirtein kaikki osastot hankkivat itselleen lipun. Suojeluskuntajärjestön yliesikunta antoi 12.3.1919 lippuohjeen, joka ohjasi paikallisjärjestöjä lippujen suunnittelussa ja määritteli lipun perusmallin.

Suojeluskunnista elokuussa 1918 annetussa asetuksessa (A 86/1918) ei ollut määräyksiä niiden lipuista tai muista tunnusmerkeistä. Sotaministeriö asetti vuoden 1919 alussa komitean laatimaan ehdotuksia puolustusvoimien joukko-osastolipuiksi. Komitean työ lienee vaikuttanut myös suojeluskuntien yliesikunnan antamaan lippuohjeeseen samalta vuodelta.

Suojeluskuntien lippuohjeen mukaan lipun perusmalli oli johdatettu Suomen lipusta, josta niin suuri pala oli leikattu pois, että risti jäi keskelle lippua. Sen sinisen ristin hakaristimuoto oli suora viite vapaussodan kunniamerkkiin, Vapaudenristiin. Lipun keskustaan muodostuvaan ympyrään saivat suojeluskunnat sommitella omat erikoismerkkinsä tai tunnuskuvansa. Lipun tangonpuoliseen yläkenttään oli sijoitettuna yleinen suojeluskuntamerkki (hihakilpi), joka muodostui siniselle kilvelle asetetusta S-kirjaimesta ja kolmihaaraisesta kuusenoksasta. Sen taustana voitiin käyttää maakuntavaakunan pääväriä. Käytännössä hihakilpi esitettiin kuitenkin usein asianomaisen suojeluskuntapiirin väreissä.

Suojeluskuntalippujen tunnuksista

Heraldinen tietämys ei ollut Suomessa kovinkaan korkealla tasolla suojeluskuntalippuja suunniteltaessa. Liput olivat sekä taiteellisesti että heraldisesti niin tasoltaan kuin tyyliältäänkin hajanaisia. Valtaosa suojeluskunnista noudatti yliesikunnan lippuohjetta; paikallisen suojeluskunnan tunnus sijaitsi siniristilipun keskellä. Joukossa on kuitenkin runsaasti lippuja, joiden suunnittelijat ovat päättäneet toisiin ratkaisuihin.

Suojeluskuntapiireistäänkin vain Helsingillä ja Keski-Pohjanmaalla oli ohjeen mukainen lippu. Monet tekstiä, kirjainlyhenteitä ja vuosilukuja sisältävät liput ovat suorastaan epäheraldisia. Suojeluskuntien (yli)päällikkö näyttää hyväksyneen hänelle esitelty lippuehdotukset sellaisenaan.

Suojeluskuntaliput ovat osittain tunnettujen taiteilijoiden tai arkkitehtien suunnitelmia, osittain ne ovat paikallisten taiteilijoiden tai suojeluskuntien tunnuksista kiinnostuneiden henkilöiden suunnittelemia. Kansallisarkiston suojeluskuntalippupiirustukset eivät välttämättä ole suunnittelijansa itse piirtämiä. Kokoelma sisältää koko joukon jäljennöksiä.

Lippujen erikoismerkkeinä on usein käytetty ennestään tunnettuja paikallisuuteen viittaavia vertauskuvia. Usean lipun keskusta on sijoitettu piirros kaupungin tai pitäjän kirkkorakennuksesta pitäjänsinetin tavoin. Mielenkiintoista on, että lähes kaikilla paikkakunnilla oli suojeluskuntalipussa jonkinlainen oma tunnuksensa – siis jo ennen kuin kunnallisvaakunoiden suunnittelu käynnistyi toisen maailmansodan jälkeen.

Suojeluskuntalippupiirustukset on mahdollista käyttää paikallis- ja kotiseutututkimuksen yhteydessä. Sotilaallisten tunnusten ohella lipuissa on runsaasti myös paikallisuuteen viittaavia vertauskuvia. Lippujen piirustukset tarjoavat myös heraldiikasta ja symboleista kiinnostuneille mahdollisuuden tutkia vuosina 1917–1944 käytettyjä tunnuksia.

Kansallisarkiston suojeluskuntalippupiirustukset 1917-1944

Suojeluskunnilla oli lipuistaan piirustukset, jotka ne syyskuussa 1919 veloitettiin lähettämään järjestön yliesikuntaan, mistä ne toimitettiin edelleen Sota-arkistoon. Mikäli alkuperäistä piirustusta ei enää ollut olemassa, oli lähetettävä piirustusjäljennös taikka valokuva itse lipusta. Kansallisarkiston lippupiirustuskokoelma on siis muodostunut näistä alun perin yliesikunnan keräämistä piirustuksista.

Kansallisarkiston digitoidussa kokoelmassa on yli 400 paikallisen suojeluskunnan tai piirijärjestön lippupiirustukset. Monesta lipusta on kaksi tai useampia luonnoksia.

Kansallisarkiston säilyttämä suojeluskuntien piirustuskokoelma jakaantuu useaan eri sarjaan. Digitoituna on kuitenkin vain varsinaiset lippupiirustukset. Sarja käsittää suojeluskuntien ja suojeluskuntapiirien hyväksytyjä lippupiirustuksia ja niiden jäljennöksiä sekä lippupiirustusten eri versioita, luonnoksia ja detaljeja. Digitoimattomat lippujen työpiirustukset, lippuihin liittyvät valokuvat, saatekirjeet ja muut asiakirjat ovat omissa sarjoissaan. Kuultopaperille laaditut työpiirustukset on käytetty lipun valmistuksessa. Sarja lippuihin liittyvät valokuvat ja saatekirjeet sisältää paikallisosastojen lähettämiä kirjeitä, joista usein selviää lipun suunnittelijan nimi sekä kenen toimesta ja milloin piirros on lähetetty yliesikuntaan. Lähetekirjeet saattavat myös sisältää selitys miksi tietty aihe on valittu lipun aiheeksi. Sarja muut asiakirjat sisältää suojeluskuntalippupiirustusten yhteydessä olleet järjestön muut piirustukset, mm. ansioristien ja kiertopalkintojen piirustukset. Kansallisarkiston suojeluskuntien lippupiirustuskokoelman eri sarjojen yksityiskohtainen sisältö selviää Vakka -tietokannasta (<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/EtuSivu.action>).

Suojeluskuntien lippupiirustuksia on myös Sotamuseossa, jonka laajaa kokoelmaa ei toistaiseksi ole digitoitu. Se on saatu mm. Suomen Käsityön Ystäviltä, joka valmisti suuren osan lipuista. Osa suojeluskunnista luovutti lippunsa Sotamuseolle, kun järjestö lakkautettiin syksyllä 1944. Suojeluskuntalippuja on tallessa myös maakuntamuseoissa. Eräät suojeluskuntaliput eivät ole säilyneet alkuperäisinä eikä niistä ole piirroksiakaan Kansallisarkistossa tai Sotamuseossa, mutta niistäkin on esimerkiksi kirjoissa tai suojeluskuntalehdissä valokuvia.

Miten löydän etsimäni lippupiirustuksen?

Suojeluskuntien lippupiirustuksia voi etsiä Vakka-arkistotietokannan (<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/EtuSivu.action>) avulla. Arkiston sisältöä on mahdollista tutkia syöttämällä se tarkennetun haun 1. kenttään hakusanaksi ”suojeluskuntien lippupiirustuskokoelma” ja siirtymällä arkistonmuodostajatasolta arkisto- ja sarjatasoille. Piirustukset on järjestetty suojeluskunnan tai suojeluskuntapiirin nimessä olevan paikannimen mukaiseen aakkosjärjestykseen. Suojeluskunnan nimeen saattaa olla yhdistettynä useita lippu- tai detailjiirustuksia.

Ruotsinkielisten suojeluskuntien liput on aakkostettu Helsingin suojeluskuntapiirin suojeluskuntia lukuun ottamatta paikkakunnan ruotsinkielisen nimen mukaan. Helsingin suojeluskuntapiirissä toimineet ns. aselajisuojeluskunnat ja muut paikannimettömät erityissuojeluskunnat on sijoitettu Helsingin kohdalle. Tunnistamattomat piirustukset löytyvät sarjan lopusta.

Kirjallisuutta

Bergroth, Tom C., ”Suojeluskunta ja Lotta Svärd järjestöjen liput.” Varsinais-Suomen suojeluskuntapiiri 1917–1944. Toim. Antti Mikkola. Varsinais-Suomen Maakuntasäätiö. Turku 1994.

Matikkala, Antti, ”Sotilaallisuuteen ja kunniaan velvoittavia kuvioita” – kunniamerkit suomalaisissa sotilaslipuissa. Näkökulmia sotilasperinteeseen II. Toim. Markus Anaja. Sotilasperinteen Seura ry. Helsinki 2010.

Miettunen, Heikki, Oulun suojeluskuntapiirin suojeluskuntien liput. Oulunseudun Sotilaspoikien Perinnekilta ry. Oulu 2009.

Roudasmaa, Stig, Helsingin suojeluskuntapiirin historia – Helsingfors skyddskårsdistrikts historia 1918–1944. Helsinki 1997.

Kari Selén – Ali Pyökkänen, Sarkatakkien armeija. Suojeluskunnat ja suojeluskuntalaiset 1918–1944. WSOY. Helsinki 2004.

Kari Selén – Ali Pyökkänen, Sarkatakkien maa. Suojeluskuntajärjestö ja yhteiskunta 1918 –1944. WSOY. Helsinki 2001.

Noudettu kohteesta http://wiki.narc.fi/portti/index.php?title=Suojeluskuntien_lippupiirustuskokoelma&oldid=10203

-
- Sivua on viimeksi muutettu 28. marraskuuta 2018 kello 10.35.